

İKTİSAT ve MALİYE

1946 SENESİ HAZİNE GENEL HESABI (*)

Yazan : Namık Zeki ARAL

1946 yılı Hazine Genel Hesabı (eski adı ile Hazine Hesab-ı Umumîsi) neşredilmiş ve içinde bulunduğumuz Nisan 1948 de Ankara'da tevzi çıkarılmış bulunmaktadır. 1945 in Hazine Genel Hesabı ancak Eylül 1947 de tevzi edilebilmişti. Demek bu defa beş aylık bir tekaddüm ile vesika alâkadarların tetkikine tevdi kılınmaktadır. Hâdiseyi memnuniyetle kaydetmemeğe imkân yoktur.

Hazine Genel Hesabı demek yıl bütçesinin kat'î masarifini, kat'î varidatını ve masarif ile varidat arasındaki fazla veya noksan kat'î neticeyi daha bir takım teferruat ve izahatla birlikte bildiren bir hesap demektir ki muhteviyatı oldukça hacimli bir cilt vücade getirir. (Eldeki cilt büyük kıt'ada 371 sayfadır). Fakat bu kat'î rakamlar da henüz bir lâyiha halindedir. Maliye Bakanlığının vücade getirdiği bu hesap teşri kuvvetinin tasdikından sonradır ki kanun şeklinde asıl kat'î mahiyetini iktisap eder. Tatbikatta lâyiha ile kanun arasındaki netice farkı cüz'iyatta kalmaktadır.

1946 senesi Hazine Genel Hesabının gösterdiği masarif, varidat ve netice nedir? Hulâsatan şudur :

	Lira
Senenin masarifi	1.018.854.054
Senenin hakikî varidatı (yeni istikrazlar hariç)	977.779.822
Senenin açığı	41.074.232

Yukarıki neticeyi biz Kesin Hesap Kanunu Tasarısı (Hesab-ı Kat'î Kanunu Lâyihası) nın birinci ve ikinci maddelerinde münderiç bir takım rakamlardan çıkarıyoruz. Lâyihada bir madde veya fıkra veya hüküm yoktur ki malî yılın neticesini bize sarahatle şudur, diye bildirsin. O iki maddeyi aynen okuyalım :

Birinci madde — 1946 yılının genel giderleri (masrafları) A işaretli

(*) Bu makale sayın Namık Zeki Aral'ın Siyasal Bilgiler Okulu'nda, 29 Nisan 1948 tarihinde verdiği konferansın metnidir.

cetvelde gösterildiği üzere 783.719.047 lira 83 kuruşu âdî, 208.640.668 lira 48 kuruşu olağanüstü ve 26.494.338 lira 42 kuruşu özel kanunlara ait olmak üzere 1.018.854.054 lira 73 kuruştur.

İkinci madde — Aynı yılın genel gelirleri ilişik B işaretli cetvelde gösterildiği üzere 949.383.654 lira 74 kuruşu bütçe tahminlerine dahil olan ve 28.396.168 lira 47 kuruşu özel kanunlarda gösterilen gelirlerden ve 63.714.568 lira 45 kuruşu da kanunları gereğince yapılan istikrazlardan olmak üzere 1.041.494.391 lira 66 kuruştur.

Şu iki madde yekûnlarını karşılaştırdıktan sonradır ki senenin açığı için (41) milyon liradır, diyoruz ve sene açığının istikrazlarla kapatılmış olduğuna hükmediyoruz. Fakat yıl zarfında istikraz edilen meblâğ 41 milyon liradan fazla olup 63,7 milyon liraya balığ bulunmaktadır.

Hem Hesab-ı Kat'î Kanununun hikmet-i vücudu, hem Anayasanın ve Muhasebei Umumiye Kanununun derpiş ettikleri tenazur kaidesi icap ederdi ki lâyhada birinci ve ikinci maddeleri müteakip gelen bir madde malî yılın açığını şu kadar liradan ibarettir, diyerek tesbit ettikten sonra istikraz fazlasını teşkil eden meblâğ için de bir tahsis ciheti gösterebilir. Bundan evvelki Kat'î Hesap Kanunlarında olduğu gibi 1946 kanununda (veya lâyihasında) da malî yılın neticesini tesbit eden ve bu netice hakkında hüküm tertip eden bir maddeye tesadüf edemiyoruz. Ne için: Bizde halledilememiş Devlet hesabı meselelerinden veya uktelerinden biri de budur.

Bütçe gibi Hesab-ı Kat'înin de hikmet-i vücudu unutulmuştur, desek mübalâğaya hamledilmemelidir. Bütçenin hikmet-i vücudu önümüzdeki senenin varidat ve masarifini memleketin gözü önünde programlı veya plânlı bir hesaba bağlamaktır. Hesab-ı Kat'î Müessesesinin hikmet-i vücudu malî yılın hitamında o program veya plânın tatbikatta nasıl yürümüş ve ne netice vermiş olduğu hakkında memlekete kat'î bir hesap vermektir. Bir bütçe ki girecek olan senenin masraflarından mühim bir kısmını bile bile unuttur, o vesikaya bütçe adını vermekte imsak ile hareket etmek daha doğru olur; bir hesap-ı kat'î ki taallûk ettiği malî yılın neticesini açık açık bize bildirmekten çekinir, ona da adını ihtiyat ile vermek daha yerinde olur, sanırım.

“Bütçe” ve “Hesab-ı Kat'î” bizde hakikaten böyle ihmale maruz kalmış müesseseler midir? Buna tereddütsüz, evet, diye cevap verebiliriz. Bilhassa son yıllarda bütçelerimiz gelecek malî yılın masraflarından mühim kısmını noksan tahmin etmek suretiyle sene başından mukad-

dem bağlanmış bulunmaktadırlar. Ve sene zarfında o noksanlar bittabi bir takım munzam ve fevkalâde tahsisatlarla kapatılmıştır. 1948 için de böyle olacaktır. 1924 den 1941 e kadar Hazine Hesab-ı Umumileri ve Hesab-ı Kat'îler 1942 den 1944 e kadar Hazine Hesab-ı Umumileri malî yıl neticesini tesbit etmeğe mahsus bir madde vermezler. Fakat varidat arasına istikraz hasılâtının da karışmağa başladığı tarihlerden sonra hesaplar, istikraz hasılâtiyle vergi vesaire varidatını birbirine karıştırmak suretiyle neticeyi düğümledikleri gibi 1945 ve 1946 Hazine Hesab-ı Umumileri de o düğümü çözmekle beraber her nedense bize malî yılın neticesi şudur, diye kat'î bir rakam vermemekte ısrar ederler. Her nedense, diyoruz. Zira umuru bâtına hakkında hüküm vermek elbette tehlikelidir. O tehlikeli yoldan kaçarak ve maddî delillere bakarak vaziyet hakkında hükümlere varmağa çalışalım. Bunun için de tekrar mevzuumuza, yani 1946 Hazine Hesab-ı Umumisine gelelim.

Daha evvelki seneler için olduğu gibi 1946 malî senesi için de daha bütçe bağlanmazdan mukaddem Hükümet samimiliğine kendinin de inanmadığı bir lâyiha ile Meclise gelmiş ve bu lâyihayı bütçe encümeninden geçirdikten sonra Meclise de kabul ettirmiştir. Kabul edilen bütçede 990.6 milyon liralık masarif ve 894.7 milyon liralık varidat derpiş olunmuş ve açık da 95.9 milyon lira tahmin edilmişti. Millî Müdafaa masraflarının noksan tahmin edildiği müzakere sıralarında sarahaten ifade edilmiştir. (Millî Savunma Bakanı Umumî Heyette şöyle diyordu: Esasen Bütçe Komisyonunda da konuşulurken bu tahsisat az gelirse derhal isteyeceğimizi arzettik. Onlar da derhal vereceklerini vadettiler). Tahsisatın az geleceği evvelki seneler rakamları muvacehesinde besbelli idi.

Elimizdeki 1946 Genel Hesabının masarif ve varidata dair verdiği rakamlardan istidlâl ettiğimize göre sene sonunda:

Masarif 28.3 milyon lira fazlasiyle 1.018,9 milyon liraya.

Varidat 83,1 milyon lira fazlasiyle 977,8 milyon liraya baliğ olmak suretiyle açık da evvelki yüksek tahmin hilâfına 41,1 milyon liraya inmiştir. Şu kadar ki arada sene hesabına 3,2 milyon lira kadar da tahakkuk edip ertesi seneye devredilmiş bir borç tekevvün etmiş bulunduğuna göre - ki hesap usulleri icabı bu rakam kanun lâyihası maddelerine girememektedir - açık hakikatte 44,3 milyon lira demek olur.

Hulâsa sene başında 95,9 milyon lira olarak tahmin edilmiş olan açık 44,2 milyon liraya inmek gibi memnuniyeti mucip bir seyir ve te-

kâmül göstermiştir, şeklinde bir vaziyetle karşı karşıyayız. Fakat hesabın müfredatına ve daha ziyade içlerine girdiğimiz zaman pek de hoşagider manzaralarla karşılaşmamaktayız. Neden? Müdevven ve salim bütçe kaidelerine riayet edecek yerde bu hususta orsa boca bir bütçe siyaseti takip etmeği itiyat etmiş olduğumuzdan!

Bir kere açığın sene zarfında 51,6 milyon liralık bir tenakus göstermesi, varidatın hiç hatırda olmayan bir şekilde 83,1 milyon liralık hilâf-ı intizar bir tezayüt göstermesindedir. Bu fazla zuhur etmeseydi açık 95,9 milyon lira yerine 147,5 milyon liraya baliğ olacaktı. Böyle nâgehzuhr açıkları mutaden Merkez Bankaları kâğıt para ihraciyle kaparlar ki tehlikesini burada tafsile hacet yoktur.

Sonra, Hükümetin açığı 44,3 milyon lira da tutabilmesi kısmen de sene zarfında 156,9 milyon liralık bir münakale amelîyesi sayesinde mümkün olabilmıştır. Yani Devlet bütçesinin bir program, bir plân olduğunu ihmal ederek evvelce tasarladığı bir takım hizmetleri ifadan sarf-ı nazar etmiş, meselâ itfasını düşündüğü 106 milyon liralık borçlarını ifadan vazgeçmiş ve buna ait paraları evvelce bile bile noksan tahmin ettiği hizmet bedellerine, ezcümle Millî Müdafaaya tahsis etmiştir. Millî Müdafaaya yıl başından evvel 264,9 milyon lira tahsisat konmuştu. Sene sonunda bu masrafların 365,2 milyon liraya baliğ olduğunu ve 2,7 milyon liralık ta ferdası seneye müdevver borç tahakkuk ettiğini görüyoruz ki yüz milyon liradan fazla bir fark teşkil eder. Yürümiyeceğini bile bile plân tanziminin Devlet için ciddî ve müsmir iş görmek demek olmadığını izaha hacet yoktur.

Daha sonra genel hesabın bize verdiği intıbaa istinat ederektir ki bütçe açığını 44,3 milyon lira olarak kabul ediyoruz. Hakikatte bütçe açığı, malî senenin açığı ne olduğu malûm değildir.

Zira evvelemirde Hükümetin bütçe harici, tahsisat harici sarfiyatı vardır. Toprak Mahsulleri Ofisinin 1946 senesine ait raporlarından anlıyoruz ki yıl gayesinde Millî Müdafaanın mübayaa eylediği bir takım zahire bedellerinden 54 milyon lira kadar borcu mevcuttur. Böylelikle senenin açığı 98,3 milyon liraya çıkar ki bunu Devletin 1946 yılı hesabını bize apaçık göstermekle mükellef olan genel hesabın hiç bir noktasından çıkarmağa imkân yoktur. Bilâkis genel hesap bu hususta zihinleri şaşkırtıcı bir mahiyet arzeder. Neden? Şundan :

Mûtaden Kesin Hesap Kanunu Tasarılarında (Hesab-ı Kat'î Kanunu lâyhalarında) bir madde vardır ki malî yıl zarfında muhasiplerin ve-

şey varsa o da murakabe kuvvetinin bu yolsuzluklara muttali olduğu halde o yolsuzlukların tekerrürünü menetmek için olsun hiç bir irade izhar etmemesi, hiç bir tedbir almamasıdır.

Zait tahsisattan (munzam veya fevkalâde) bir kısmı ekseriya senenin son ayında Meclis'ten aranır ve alınır. Bu masraflar hakikati halde çok zaman evvel yapılmış, ancak Meclisçe tescil merasimi senenin son ayında yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. İcra kuvvetinin teamülünü, tatbikatını bilmiyerek, farkında olmıyarak kanunu tasdik eden milletvekilleri varsa kendileri için bu halin bir mazeret teşkil etmiyeceğini söylemeğe elbette hacet yoktur.

Evvelce de işaret ettiğimiz gibi Devlet hesapları hakkında mürakabe eksikliği yalnız şu veya bu malî yılın bütçesine veya katî hesabına hisar etmemektedir. Türkiye Devletinin meselâ 1933 ten 1946 ya kadar olan yıllarından her birine ait Devlet masarifini Devlet varidatını ve masarif veya varidat fazlasını alt alta gösterir ve ihticaca salih resmî bir cetvel veya vesika ararsak bulamayız. Talebe olsun, hocaları olsun, mükellef olsun, Devletinin malî mukadderatiyle alâkadar olmak istiyen herhangi bir memleket ferdi olsun halen elde vuzuhtanâri veya natamam Hazine Hesab-ı Umumilerinden veya hesab-ı kat'ilerden başka mehazlara malik değildirler. Kanun şeklinde çıkmış hesab-ı kat'î vardır ki maddî sıhhati hakkında bile tereddüde mahal bırakır; 1940-41 senesi Hesab-ı Kat'î Kanunu! bu kanun yıl için 546,5 milyonluk bir masraf ve 552,2 milyonluk da vergi, istikraz vesaire varidat tesbit eder. Fakat bu hesab-ı kat'îye esas olan Hazine Hesab-ı Umumisinde yıl içinde Merkez Bankasından istikraz edilmiş olan altın avansı 250 milyon lira gösterildiği halde Merkez Bankası haftalık vaziyetinde bu miktar 158,7 milyon lira olarak mukayyettir. Aradaki fark hesabın sıhhati hakkında tereddüt doğurmamağa imkân yoktur. Bu tereddüt matbuat sahasına da intikal ettiği halde resmî gayrı resmî hiç bir makamdan izale edilmiş değildir.

Esasen hesab-ı kat'î kanunları Meclisten, üzerlerine hiç bir alâka çekmeksizin tasdik edilir, geçer giderler. Son zamanların Bütçe müzakerelelerindeki o hararetli münakaşaların bunlarda zerresi görülmez. Halbuki Hesab-ı Kat'îlerin amelî kıymet ve ehemmiyeti bütçelerinki ile kıyas kabul etmiyecek kadar büyüktür. Matbuat da bu hesab-ı kat'îlerle meşgul olmaz gibidir (son 1946 senesine ait olanla birlikte Mecliste beş yılın Hazine Hesab-ı Umumileri beklemektedir: 1942, 1943, 1944,

1945 ve 1946).

Devlet Hesapları mevzuubahs olurken Devlet borçları hatıra gelmemek imkânı yoktur. Bir kere, 1946 senesinin Bütçesi 95,9 milyon liralık açığı kapatmak için icra kuvvetine elli milyon liralık uzun vadeli istikraz akdi salâhiyetini verirken bunun yanı başında 46 milyon lira kadar da dalgalı borçlar mahiyetinde borçlar akdine Hükümeti mezun kılıyordu. Bu 46 milyon liradan 9 milyon lirası su işleri, 10 milyon lirası demiryolları inşaatı için idi ve 26,9 milyon lirası da 4060 numaralı kanun mucibince Bankalar mevduatı karşılıklarından ve Bankalarla bir takım şirketler ve müesseseler ihtiyat akçeleri karşılıklarından geleceği tahmin olunuyordu. Elli milyon liralık uzun vadeli istikrazlara ait olarak genel hesapta izler görüyoruz. Fakat su işleri, demiryolları inşaatı için mevzuu bahis istikraz salâhiyetinin istimal edilip edilmediğine ve 4060 numaralı kanun mucibince kendiliğinden gelen borç paraların nerelere tahsis edilmiş olduğuna dair genel hesapta hiç izahat bulamıyoruz.

Sonra Maliyesine kıymet ve ehemmiyet veren bir Devlet için Düyunu Umumiyesine ait rakamlar hiç değilse Bütçenin neşrindeki kadar itirât ile intizam ile, yani her sene müfredatiyle birlikte neşredilmek itiza eder. Hattâ bu neşriyat her ay yapılmak ve Hazine hesaplarında bu Düyunu Umumiye için mutlaka izahat bulunmak lâzımgelir. 1933 ten itibaren Devlet borçlarına ait rakamlar bir müddet nim resmî bir müessesenin mecmuasında intişar etmiştir (Merkez Bankasının). 1943 senesine kadar tamamen hususî bir mecmuada tamamen hususî bir tetkikin de mevzuu olmuştur (Siyasî İlimler Mecmuası). Ondan sonra Devlet Borçlarını bir mahremiyet ve müphemiyet kisvesi bürümüştür. Gerek Merkez Bankası bülteninde gerek Siyasî İlimler Mecmuasında müntezir rakamlar Düyunu Umumiye için her sene gayesi itibariyle muntazam bir teselsül ile takip ettikleri halde ondan sonra ancak Bütçe Encümenleri raporlarında çıkan rakamlar hem müfredat vermezler; hem de senenin lâalettayin bir ay veya bir günü itibariyle intişar ederler. En son 1948 bütçe tasarısına ait bütçe komisyonu raporu uzun bir fasıladan sonra Düyunu Umumiye için müfredatiyle vermektedir. Fakat yine 20 Ekim 1947 gibi acayip bir tarih ile, sonra natamam olarak! Şüphesiz ki cetveli Encümen de Hükümetten böyle aldı, ve raporuna o şekilde dercetti.

Düyunu Umumiye için ay ay ve ay gayeleri itibariyle veyahut senede bir sene gayesi itibariyle verilmez de her sene için rastgele bir ayın ya son günü veyahut lâalettayin bir günü itibariyle verilir? Hâdise

müteaddit defalar matbuatta sual mevzuu olduğu halde hiç bir resmî makamdan dikkati çekmeğe ve izah edilmeğe lâayık görülmedi. Burada da hâdise için bir sebep vermeğe kalkışmıyacağım. Yalnız 20 Ekim 1947 tarihi itibariyle elde mevcut en son cetvelin natamam görülen tarafları üzerinde duracağım.

Bu cetvele göre Devletin Düyunu Umumiyesi o tarihte 1.678 milyon liradır. Borçtan 1.458 milyon lirasının mürettebatını Devlet bütçesi, bakiye 220.1 milyon lirasının mürettebatını mülhak bütçeler öderler.

Maliyece Meclise tevdi edilmiş ve Meclisin Bütçe Komisyonunca raporuna dercedilmiş bir cetvelin eksik olmaması lüzumunu hatırlatmağa elbette hâcet yoktur. O tarihte Devletin borcu bu kadar mı idi? O kadar olmadığına dair elimizde maddî deliller vardır.

Bir kere yukarıda Millî Müdafaanın Toprak Mahsulleri Ofisine borcu diye mevzuubahis olan ve 20 Ekim 1947 de ne miktarda bulunduğu malûm olmıyan o 54 milyon lira bu cetvelde dahil değildir. Sonra Bütçe müzakereleri sırasında anlaşılmıştır ki Millî Müdafaanın Toprak Mahsulleri Ofisine olan borcundan başkaca Ulaştırma Bakanlığına, Orman İdaresine de bir takım borçları tekevvün etmiştir ve bu borçlar hakkında da rakam ifade edilmemiştir.

Daha sonra Devlete tevdi edilmiş âdi emanat cetvele ithal edilmiştir. Eylül 1947 ayı mizanında âdi emanatın yekûnunu 236 milyon lira olarak görüyoruz. Bütçe emanatı yine cetvele alınmamıştır. Aynı mizanda bunun da balığını (14) milyon lira olarak tesbit etmekteyiz. Her iki kalem de Devletin dalgalı borçlarına dahil kalemlerdir.

Kezalik 1947 nin bahar ve yaz aylarında Bretton Woods müesseselerine iştirak hisselerini temin için Maliye bir takım hazine bonoları çıkardı. Bunlardan para sandığına ait olanı dokuz kıt'ada 78.25 milyon liralık, milletlerarası Bankaya ait olanı da bir kıt'ada 21.5 milyon liralık olmak üzere cem'an 99,75 milyon liralık Hazine Bonosudur. Bunlar da 20 Ekim 1947 tarihli Devlet borçları cetvelinde mukayyet değildir.

Şu yukarıki izahat ile Maliyemizin en mühim vesikalarından biri üzerinde gördüğüm boşlukları göstermeğe çalıştım. Başlı başına bu boşluklar ispat eder ki Devlet hesapları ne lâayık oldukları ihtimam ile tanzim edilmekte, ne de lâayık oldukları şekilde memleket halkının mürakabesine arzedilmektedir. Memleket maliyesinin bir türlü kurtulamadığı müşkülât ile o ihtimamsızlık ve mürakabesizlik arasında bir münahebet, daha doğrusu gayet sıkı bir alâka bulunduğunu kabul etmiyecek

olursak büyük ve hayatî bir hata işlemiş veyahut öyle bir hatayı işlemekte devam etmiş oluruz.

Devlet dediğimiz şahsiyetin ilk hikmet-i vücudu memleketin dahili ve haricî emniyetini kurmaktır. Bu da bilhassa zamanımız için malî kudret ile olur. Malî kudretimizin kifayetsizliği ise göze batacak dereceye gelmiş değil, o dereceyi çoktan geçmiştir. Devlet gelirlerinin en mühim kısmı ordu masraflarına ve memur maaşlarına tahsis edildiği halde ne memurlarımızı doyurduğumuza ne de etten kemikten ve hiç şüphesiz yanı başında imandan mütesekkil ordumuzu hariçten gelecek darbeye karşı zırhlandırdığımızı hiç birimiz kail bulunmuyoruz. Memleketin müdafaası için lâzım olan silâhları geçen ikinci dünya harbi zamanında başkalarından beklediğimiz alamadığımız gibi bugün de gelmekte olan silâhların bedelini - şayet bizden isteselerdi - verecek malî bir istitaatte bulunmuyoruz. Memlekete müdafa silâhlarını bile temin edemiyen bir Maliye, çok yakından alâka bekliyen bir Maliye olsa gerektir. Hariciye Vekilimizin son seyahati için bir sebep de iktisadî kalkınma için kendimizde malî bir kudret bulunmadığına başkalarını ikna etmekte olduğuna hep biliyoruz. Halbuki biz, daha dünya mefleketlerinin ikinci cihan harbi bâdiresinde uğradıkları maddî ve manevî perişanlıktan da âzade kalabilmiş bir memleket bulunuyor idik. Buna rağmen şu malî zaafımız elbette bir teşhis ve tedaviye muhtaçtır.

Bu teşhis ve tedavi bizim yalnız bir millet olmak itibariyle istiklâl ve hürriyetimiz için değil, ferden ferda bizzat mevcudiyetimiz için lâzımdır. Bu malî zaaf karşısında bizzat mevcudiyetimiz mevzuu bahistir. Bu hususta tarih kadar şu içinde yaşadığımız beynelmilel hâdiseler de bizi teyakkuz ve intibaha davet eder. Bir zamanlar Avusturya hudutlarından İran, Afrika çöllerinden Rusya içerilerine kadar mümted sahalarda dahiline sığamıyarak taşan bir millet, bir iki asır içinde şu son köprü üzerinde karar kılmak üzere sağdan soldan gerilirken arkalarında bıraktığımız ırktaşlarımız ne oldular?

Bir buçuk asır bir Osmanlı vilâyeti olarak yaşamış Macaristan'da Gülbaba'dan başka bir millettaşımız yok mu idi? bilemiyoruz. O acı hatıraları bir yana bırakarak hale gelelim. Daha dün memleket coğrafyası diye benim neslimin rüştiyede, idadide, mülkiyede, hükmen bu çatının altındaki sıralarda vilâyetlerini, livalarını, kazalarını ezberlediği, memleket parçaları diye iktisadî vaziyetleriyle bilhassa alâkadar olduğu Osmanlı Avrupası kıtasında, o arada şu dünkü "Rumeli" mizde bıraktığı-

mız ırktaşlarımız felâketten evvel muhakkak ki umum nüfusun yarısından fazlasını teşkil ediyorlardı. Balkan harbi facialarından itibaren bugüne kadar onlardan buralarda ne kaldı? Ve halen demir uerde arkasında, hattâ dışında kalanların feci âkıbetlerini zaman zaman siyasî mülâhazaların müsaade eylediği nisbette matbuatın ortaya dökebileceği yazılardan pekâlâ öğreniyor veya istidlâl edebiliyoruz. Kafkaslardan, Kırım'dan sızabilen haberler de Devletini müdafaasını kaybetmiş milletleri bekliyen âkıbet hakkında bize bir fikir vermektedir. - Millet ve memleket için ortada başka hiç bir derdimiz veya bir tehlike olmasa şu içinde yaşadığımız bu malî fakrüddem bu son ilticagâhımızda dahi bizi başlı başına bir âmil olarak tehdit etmektedir. Hayat dediğimiz hâdisenin baştan başa bir mücadele olduğunu tekrar etmeğe lüzum var mı? Mücadele cemiyetin içinde olduğu kadar cemiyetler arasında da pek merhametsizce hüküm sürmektedir. Bu mehleke ve muhataralar müvacehesinde bu kadar hayatî bir ehemmiyet arzeden malî vaziyetimizi tedaviden evvel teşhis edebilmek için her şeyden mukaddem Devlet hesaplarını, vâzih, samimî ve tam bir şekilde ortaya koymak lâzımdır. Ta ki tedavi zımında da Bütçe siyasetimizi, vergi siyasetimizi, istikraz siyasetimizi tayin etmeğe geçebilelim ve imkân bulabilelim.

Bu Devlet hesaplarını Hükümetten alabilmek ve memleketin mürakabesine tâbi kılabilmek için çare, amelî çare? Tarihte hiç bir icra kuvveti kendiliğinden memlekete hesap vermemiştir. Bütçe hakkının tarihi de bunu bize göstermektedir. O hesabı veya hesapları halk namına ve halkın şimdiki milletvekilleri tam olarak icra kuvvetinden arayacaklar ve alacaklardır. Müntehipleri tarafından ikaz edilmelerine rağmen aramadıkları takdirde müntehipler ertesi intihapta vekâletlerini eski mebuslarından esirgeyeceklerdir. Hukuku esasiye ve tatbikatı milletlere gaye için bundan daha kısa ve daha amelî bir yol bulup şimdiye kadar gösterememiştir. Hiç şüphesiz ki bu gayeye varmak için halka rehberlik etmekte hocaların ve matbuatın da büyük hizmetleri dokunabilir. Fakat ne olursa olsun başta münevverleri olduğu halde asıl halk, memleket efradıdır ki bu hesaplara kıymet verecek, mebusları vasıtasıyla bu hesapları Hükümetten arayacaklar, istiycekler ve alacaklardır.